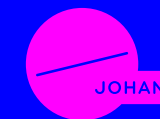


ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ
A KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V PLZNI
A PLZEŇSKÉM KRAJI
SBORNÍK ÚVAH O DOBRÉ PRAXI





ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ A KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V PLZNI A PLZEŇSKÉM KRAJI SBORNÍK ÚVAH O DOBRÉ PRAXI

Slovo úvodem	5
Téma projektu	5
„Zprostředkování“ v legislativě	5
Jak rozumět pojmu „zprostředkování“	6
Program semináře a obsah sborníku	6
Problematika zprostředkování umění a kulturního dědictví v Plzni a plzeňském regionu	8
Možnosti spolupráce v rámci projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015	10
Moravská galerie v Brně	12
Lektorské oddělení Sbírký moderního a současného umění, Národní galerie v Praze	16
Katedra dějin a teorie umění, Fakulta umění a designu, Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem	21
Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště OP v Telči	24
Národní památkový ústav, Územní odborné pracoviště ÚOP v Lokti, hrad a zámek Bečov nad Teplou	27
Vyhodnocení dotazníků	31
Výstupy z diskuse u kulatých stolů	34
Závěrem	41
Výběr literatury	43

„Velkým oknem do místnosti svítí slunce — děti, odhaduji je na prvňáčky, pobíhají kolem objektu, zblízka jej pozorují, smějí se u toho, ukazují si navzájem svoje objevy, povídají si, kreslí, nakonec na výzvu paní učitelky, která je doprovází, vytváří společně ze svých těl jeho kopii. Věnovaly mu svoji pozornost posledních dvacet minut a znovu si o svém zážitku povídají. To vše za přihlížení dalších dospělých v místnosti, kteří si o tom, co vidí, také povídají a mají, zdá se, sto chutí se k hrajícím a učícím se dětem přidat.

Je to už pěkných pár let zpátky a podobné scény můžete dnes samozřejmě vidět i v některých našich galerijních a muzejních institucích, nicméně mi pořád připadá, že podobně žít by jich většina mohla daleko více a radostněji.“

Irena Ellis

SLOVO ÚVODEM

Mgr. Irena Ellis a Mgr. Jindřich Lukavský

5

TÉMA PROJEKTU

Nejprve si stručně představíme tematické pole projektu, který nese ve svém názvu slovní spojení: „zprostředkování umění a kulturního dědictví“. Funkce kulturních institucí, coby zprostředkovatelek umění a kulturního dědictví, má v Čechách velmi dlouhou tradici. Její počátky se váží k rozvoji archeologie, etnografie a obecně zájmu o historii. Národně obrozenecké hnutí dalo kulturním institucím nový impuls coby mediátora národní hrdosti, uvědomění a znovu-objevované minulosti předků. Pedocentrické hnutí v pedagogice a umělecká moderna je zapojila do humanizace, socializace a enkulturace budoucích pokolení. I když je třeba poznamenat, že moderna nakonec sáhla, a to v druhé polovině 20. století, ke zpochybnění výlučnosti muzeí a galerií, coby „vyvolených“ sociálních institucí zprostředkovávajících estetické normy, tradice a umělecké inovace. Tím připravila pro postmodernu či postprodukcii únik do jiných prostorů a médií. Přesto kulturní instituce stále existují. Možná se jen proměnil jejich status. Jestliže dříve byly nezpochybnitelným hlavním nosníkem kultury – primus inter pares, jsou dnes vnímány

poněkud marginálně. Mediální vliv „alternativních“ zdrojů informací (internet) neustále narůstá a pozice oficiálních institucí, coby emitorek vzdělávání zdánlivě slábne. Pokud pojem „zprostředkování“ nečteme jako „zabavení“, od slova zábava, a nepožadujeme od kulturní instituce, aby se proměnila v „lunapark“, ale rozumíme jí edukaci, můžeme si snad dovolit pozměnit titul stěžejní knihy H. Reada na: „Výchova a vzdělávání uměním a kulturou“. Takto je třeba rozumět i úsilí vloženému do našeho projektu.

„ZPROSTŘEDKOVÁNÍ“ V LEGISLATIVĚ

Mimo historický kontext, je funkce muzeí, galerií a správy památkových objektů podložena též aktuální legislativou. Pro řadu pracovníků, kteří se ve výše uvedených institucích zabývají edukací, není takovéto prohlášení nic nového. Byť jsou formulace litery zákona, které vzdělávací funkci vymezují jen obecné, domníváme se, že je důležité je zde připomenout. Jednak kvůli rozšířenému folklórnímu pohledu širší veřejnosti, který vidí tyto instituce jako

nezáživnou skládku haraburdí, popřípadě narcistní exhibici nejnovějších nesmyslů, jednak kvůli pohledu mnohých odborníků, kteří je vidí jako elitářské výzkumné – badatelské ústavy.

Muzea a galerie

V muzejním a galerijním prostředí ICOM definuje muzeum jako „stálou nevýdělečnou organizaci ve službách společnosti a jejího rozvoje; jež získává, uchovává, zkoumá; zprostředkovává a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, výchovy/vzdělávání a potěšení.“

Památková péče

Oblast památkové péče a památkových objektů se řídí zákonem č. 20/1987 Sb. O Státní památkové péči. Zákon ve svém úvodu říká: „Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelného bohatství státu. Účelem zákona je vytvořit všestranné podmínky pro další prohlubování politicko-organizační a kulturně výchovné funkce státu při péči o kulturní památky, o jejich zachování a vhodné využívání, aby se podílely na rozvoji kultury, umění,

6

vědy a vzdělávání, formování tradic a vlastenectví, na estetické výchově pracujících a tím přispívaly k dalšímu rozvoji společnosti.“

Tedy slovy konce 80tých let totéž. Národní památkový ústav (dále NPÚ), který má právo hospodaření ve vztahu k památkovým objektům, tedy souboru hradů, zámků a klášterů v ČR je pak povinen jako státní příspěvková organizace zákon naplňovat. Statut NPÚ z roku 2012 dále hovoří o tom, že NPÚ kromě jiných povinností zajišťuje zpřístupnění památkových objektů veřejnosti formou průvodcovských a obdobných odborných služeb.

JAK ROZUMĚT POJMU „ZPROSTŘEDKOVÁNÍ“

S oporou o výše uvedené budeme slovnímu spojení „zprostředkování umění a kulturního dědictví“ v tomto projektu rozumět jako veškerým aktivitám, které stojí za přípravou edukace občanů prostřednictvím umění a kulturního dědictví. Pod termín „zprostředkování“ tedy nezahrnujeme „pouze“ samotný edukační či doprovodný program,

ale i způsob, jakým je koncipována a zrealizována výstava či dlouhodobá expozice nebo jak je „nabízen“ či „animován“ památkový objekt.

V širším pojetí je možno chápat umělecká díla „jako jedinečné zprostředkovatele mezi osobní zkušeností každého jednotlivého člověka a zobecněnou zkušeností celého lidského rodu, nebo alespoň určitého kulturního společenství“. S vědomím, že každá metafora pokulhává, je pak snad možno říct, že muzejní exponáty a památkové objekty jsou „němými svědky“ této lidské zkušenosti.

Schopnost, či spíše dovednost, číst, porozumět a nacházet vztah k těmto objektům, je individuální a lze se jí učit celý život. Ten, kdo zprostředkovává, díky vlastnímu porozumění a interpretaci „pomáhá porozumění a rozvoji schopnosti interpretovat (dalo by se snad říci i „překládat“, pozn. autora) druhým lidem“.

Ačkoliv se na první pohled může zdát, že oblast galerijnictví, muzejnictví a památkové péče jsou sice příbuznými, nicméně dostatečně rozdílnými oblastmi zájmu odborníků, myslíme si, že toho mají ve světle výše nastíněné myšlenky, více než dost společného a je tedy dobré nacházet společné cesty, jak spolupracovat. Každodenní galerijní, muzejní

a památková praxe, s níž se setkává návštěvník, je to, o čem píše v parafrázi filozofa Gillesse Deleuze Milan Kreuziger, když mluví o muzeu umění: „Muzeum není divadlo, ale továrna... vizuální kultura neblouzní o umělcích, stylech a kánonu, hovoří o rasách, kmenech, geografii, historii, vztazích, procesech, traumatech, zlomech, touhách, cenzuře, únicích, penězích, násilí, strategiích moci...“. Domníváme se, že muzea historická, etnografická a památkové objekty, coby paměťové instituce, jsou na tom hodně podobně.

Tímto zvoláním do pléna uzavíráme úvodní vstup, který měl za úkol teoretičtěji nastínit, na jakém poli se pohybujeme.

PROGRAM SEMINÁŘE A OBSAH SBORNÍKU

V průběhu prvního pracovního semináře realizovaného 12. 11. 2012 v Galerii města Plzně, byla otevřena mezi zúčastněnými a zainteresovanými aktéry debata o problematice zprostředkování umění a kulturního dědictví v obecných i místních

*To nejkrásnější na světě
nejsou věci,
nýbrž chvíle, okamžiky,
nezachytitelné vteřiny.*

Karel Čapek

7

souvislostech. Přizváni byli vedoucí pracovníci, kurátoři, edukátoři a další pracovníci plzeňských a regionálních institucí (muzeí, muzeí umění, galerií a památkových objektů).

Seminář je výchozím bodem projektu

Zprostředkování umění a kulturního dědictví v Plzni a Plzeňském regionu, jehož obecným cílem je iniciace dialogu a setkávání různých skupin odborníků a dalších aktérů, podílejících se na zprostředkování umění veřejnosti (památkářů, galerijních a muzejní pedagogů, galerijních animátorů, pedagogů ze školní praxe, kurátorů a umělců).

Dílčími cíli jsou: vytvoření funkční platformy pro sdílení zkušeností a příkladů dobré praxe v různých výstavních, expozičních prostorách, kontextech a také různých typech organizací; podpora profesionalizace muzejních a galerijních animátorů skrze teoretickou a metodickou úroveň reflexe praxe; a výchova diváků ve vztahu k umění a historickému dědictví prostřednictvím kvalitních animačních programů.

Na semináři vystoupily: Mgr. Jitka Švagrová zastupující PhDr. Alexandru Brabcovou, Mgr. Yvona Ferencová, Ph.D., Mgr. Hana Rosenkrancová, Doc. Kateřina Dytrtová, Ph.D, PhDr. Martina Veselá a Mgr. Dagmar Wizovská.

V následujících kapitolách představíme:

- › anotace příspěvků z úvodního semináře,
- › vyhodnocení dotazníků,
- › výstupy z diskuse u kulatých stolů,
- › závěrečné shrnutí celé akce.

PROBLEMATIKA ZPROSTŘEDKOVÁNÍ UMĚNÍ A KULTURNÍHO DĚDICTVÍ V PLZNI A PLZEŇSKÉM REGIONU

Mgr. Jindřich Lukavský, KVK ZČU v Plzni

Jindřich Lukavský je vystudovaný pedagog. V současné době vyučuje na Katedře výtvarné kultury pedagogické fakulty ZČU, kde se věnuje kromě jiného oboru galerijní animace. Zároveň vyučuje dějiny umění na Střední odborné škole obchodu, užitého umění a designu v Plzni. V mimoškolních aktivitách působí občasně jako lektor artefietických aktivit a volnočasových výtvarných projektů.

*„... ona ta kultura je stejně velkej
humbuk, umělec je každej druhej
šklebeňour, památek jak máku
na rozdávání za korunu,
divadel naseto na čtyři pětiletky, galerie
nacpaný obrazama od různých mazalů,
muzikanti a jejich orchestry samá
vrzající velečina, herci věčně hladoví,
tanečníci nemožní, filmy drahá hustota!“*

Václav Dušek

9

Myšlenka projektu vznikla a realizace semináře se uskutečnila díky spolupráci Mgr. Heleny Dienstbierové Šimicové (Johan o. s., sekce výtvarné projekty a vzdělávání, nositel projektu), Mgr. Jindřicha Lukavského (KVK ZČU v Plzni), Mgr. Lenky Kodlové (Galerie města Plzně, kurátorka a lektorka, zázemí semináře), Mgr. Stanislavy Brejchové (Kláster Plasy – Studijní depozitář, kurátorka, produkční zajištění projektu), Mgr. Ireny Ellis (galerijní pedagožka), Mgr. Petry Plucnarové (výtvarná pedagožka) a Mgr. Pavly Váňové Černochové (Animánie, koordinátorka vzdělávacích aktivit) a za podpory společnosti Plzeň 2015.

Jak je z prezentace profesního zařazení jednotlivých členů projektového týmu patrné, setkáváme se každý z nás s problematikou zprostředkování umění a kulturního dědictví širší i odbornější veřejnosti. Pozice, z nichž k této problematice přistupujeme, se liší podle profesního a společenského postavení v organizacích, jejichž jsme součástí, cílů, které si ve vztahu ke zprostředkování umění a kulturního dědictví tyto instituce stanovují, nebo které si můžeme my sami stanovit, podmínek, v nichž a za nichž těchto cílů dosahujeme nebo máme dosahovat.

Rozdíly v našich výchozích pozicích ve svém důsledku způsobují, že se velmi různí uvažování o oblasti zprostředkování umění a kulturního dědictví a významně se snižují možnosti spolupráce galerijních pedagogů, muzejníků, památkářů, resp. pracovníků památkových objektů, kurátorů starého i současného umění, galerijních animátorů atd. Vzhledem k neexistenci oborového a tedy i profesního rámce, se aktivity v oblasti zprostředkování umění a kulturního dědictví realizují často nesystematicky a bez nutného dialogu, který by vedl k posuzování a prohlubování jejich kvality. Tím se ztrácí možnost vzájemně sdílet modely dobré praxe při získávání prostředků, při vytváření funkčních modelů spolupráce institucí, škol a odborníků, při zajištění optimální podoby aktivit a zjišťování potřeb cílových skupin. Přitom kvalitní podoba „jiného“ způsobu zprostředkování umění a kulturního dědictví, například prostřednictvím animačních programů, umožňuje úspěšně bojovat proti nízké návštěvnosti kulturních akcí a institucí. A indikátor návštěvnosti je v dnešním světě ekonomické kvantifikace jedním z oslých můstek, které vedou k populistickým typům prohlášení o nepotřebnosti kultury pro společnost.

Cílem pracovního semináře bude zmapování „našeho“ prostoru a nastartování objeveného dialogu, který pomůže porozumět problémům a případně ukázat prototypické příklady „dobrých řešení“ a jejich kontext. Seminář by měl posloužit jako inkubátor pro profesně vedený dialog o české galerijní či muzejní pedagogice s cílem odpověď na tyto otázky: Jak jste se dostal/a ke zprostředkování umění a sbírek? Jak získat pro věc zřizovatele, vedení organizace? Jaký je model financování vzdělávacích aktivit v dané organizaci? Jak oslovovat veřejnost? Jak budovat vztah ke školám, k partnerům organizace, univerzitám? Jak spolupracovat v rámci oboru? Naše setkání je potvrzením faktu, že přestože jsou problémy zprostředkování umění a kulturního dědictví často na okraji zájmu pozornosti, existují lidé, kteří se jim věnují obětavě, poctivě, důkladně a na vysoké úrovni odbornosti. Od semináře si slibujeme navázání prvních kontaktů a vazeb mezi námi, vzájemnou výměnu informací a založení vstupního rámce pro společný dialog, coby příslibu pro postupnou tvorbu profesní, poradní a informační platformy.



MOŽNOSTI SPOLUPRÁCE V RÁMCI PROJEKTU PLZEŇ — EVROPSKÉ HLAVNÍ MĚSTO KULTURY 2015

PhDr. Alexandra Brabcová, Plzeň 2015 o.p.s.

Alexandra Brbcová

v současné době působí jako manažerka participace pro projekt Plzeň Evropské hlavní město kultury 2015. Dlouhodobě pracuje jako nezávislá konzultantka v oblasti regionálního rozvoje, vzdělávání a strategického plánování organizací. Působila mj. v Národní galerii v Praze jako náměstkyně generálního ředitele. Specializuje se na management kulturně historického dědictví.

11

Vzdělávání je jednou z priorit sekce participace společnosti Plzeň 2015. Hlavní linie projektu Univerzita kreativity jsou zveřejněny v doprovodném katalogu k sympóziu Fórum pro kreativní Plzeň, který je k dispozici ke stažení na webových stránkách společnosti:

<http://www.plzen2015.net/home-page/forum-pro-kreativni-plzen-se-venovalo-kreativnimu-podnikani/>

Pro akademický rok 2012/2013 byly rovněž připraveny dva tvůrčí a inspirativní moduly, které se zaměřují na umělecké vzdělávání (Tvorba jako zkušenost a zkušenost jako tvorba) a vzdělávací projekty paměťových institucí (Pátrání po místě, které je předstupněm do budoucna plánované Výchovy ke vztahu ke kulturně historickému dědictví).

Seminář Zprostředkování umění a kulturního dědictví považuji za velice potřebný a užitečný a ráda bych v příštím roce s organizátory semináře i všemi zúčastněnými spolupracovala. V letošním roce končí tříletý slovenský národní projektu Muzeá tretej generácie, v němž jsem vedla modul Muzejná pedagogika. Pro tento projekt jsem mj. připravila

curriculum práce muzejního pedagoga. Na příští rok je také plánována práce komory edukačních pracovníků Rady galerií ČR v oblasti práce na profesních standardech edukátorské činnosti v muzeích umění. Výstupy z těchto aktivit budou zahrnuty do vzdělávacího modulu Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví.

MORAVSKÁ GALERIE V BRNĚ

Mgr. Yvona Ferencová, Ph.D.

Yvona Ferencová působí v současné době jako kurátorka a vedoucí oddělení moderního a současného umění Moravské galerie v Brně. Kromě sledování aktuálních proměn současné umělecké scény se zaměřuje především na umění druhé poloviny 20. století. Dlouhodobě se zabývá otázkami souvisejícími s možnostmi interpretace výtvarného umění nejširší veřejnosti včetně handicapovaných návštěvníků galerie (projekty Možná sdělení, Neviditelná příčina). Je autorkou řady výstavních projektů (z posledních např. Dominik Lang; Spící město; 54. bienále výtvarného umění v Benátkách, pavilon České republiky a Slovenské republiky, 2010; ...a nezapomeňte na květiny, Pražákův Palác, Moravská galerie v Brně, 2010).

13

Jak jste se dostala ke zprostředkování umění a sbírek?

Možnost bližšího spojení galerie a veřejnosti mě zajímala už před vstupem do Moravské galerie v Brně. V Galerii Lužánky, kterou jsme s Nadou Obrátilovou založily začátkem devadesátých let (inspirovala nás výstava současného umění na BVV připravená Egonem Bondym), jsme od samého počátku počítaly s návštěvami škol a dětských návštěvníků. Bylo to v čase, kdy podobné aktivity teprve ožívaly v Domě umění v Brně díky studentům Radka Horáčka z Pedagogické fakulty MU. Mou vstupenkou do Moravské galerie, byla účast na projektu Japonské dny v Brně, kde jsem iniciovala řadu aktivit (čajový obřad se čtyřmi mistryněmi čaje z různých škol, ikebana, přednášky o keramice raku a čajovém obřadu, vůbec vlastní tvorba této keramiky s dětmi, současná japonská vizuální poezie aj.) spojených s keramikou raku a čajem. Svou skladbou byl sumář aktivit jistým předvojem toho, co jsem dále prověřovala při svém sedmiletém působení na Oddělení práce s veřejností v MG v Brně v roli programového pracovníka.

Jak získat pro věc zřizovatele, vedení organizace?

Veškeré aktivity pro veřejnost spojené s prací

se sbírkovými předměty či zapůjčenými díly jsou podmíněny zájmy instituce jako celku. V každém případě, je rozhodující ředitel, který zásadně ovlivňuje a většinou i určuje směřování instituce. Pro příklad uvedu zkušenost z praxe. O rozvoj aktivit souvisejících se zprostředkováním umění v MG se zasloužila ve své době nově ustanovená ředitelka Kaliopi Chamonikolasová (1997). Jestliže před jejím nástupem do funkce byly hlavní náplní programů pro školy výklady v rámci pořadů tzv. doplňkové výuky (a řešeny dnes již nepochopitelné problémy spojené s užitím „nebezpečného nástroje“ tužky), za jejího působení došlo k radikálnímu obratu a nebyvalému rozvoji všech forem galerijních animací a jiných aktivit. Lektoři nebyli prakticky ničím omezováni, dokonce byli ředitelkou vyzváni k přípravě interaktivní části pro veřejnost situované přímo do těla její autorské výstavy (Od gotiky k renesanci 1400–1550, Moravská galerie v Brně, 1999). Jednalo se o velmi důležitý zlom, který odstartoval sérii dalších, široké veřejnosti určených programů formálně využívajících prostorové instalace (prvním nesmělým pokusem byla interaktivní část k výstavě František Kupka ze sbírky Medy Mládkové Očima Františka Kupky, 1998, již jasně koncipovaným projektem pak instalace,

Otvor, 1999, po které následovala tzv. Překvapení – o prostoru, otisku, barvě – k vybraným dílům Stálé expozice umění od roku 1942 do současnosti, až po projekt Speculare – dívej se, zpytuj, jehož důležitou součástí byly tři po sobě následující instalace v Kabinetu kresby a grafiky, části barokní expozice – více viz kniha Apozice obrazu). Další z nastupujících ředitelů, Marek Pokorný (2004), přejal již ověřený model a dále jej rozvinul v podmínkách zrovnoprávňujících práci lektora a kurátora. Lektoři se tak stali rovnoprávními členy týmu zajišťujícího podobu výstavního projektu, a to počínaje prvními schůzkami až po závěrečnou realizaci. V rozpočtu chystaných výstav je v současné době již stabilně vyhrazeno místo zohledňující náklady spojené s přípravou interaktivní části, která se stala nedílnou součástí výstav. Abych co nejzřetelněji doložila svá tvrzení o spolupráci kurátora, lektora a dalších členů realizačního týmu, připravila jsem prezentaci jednoho výstavního projektu, v tomto případě výstavy ...a nezapomeňte na květiny, 2010/11, Pražákův palác, Moravská galerie v Brně (v přízemí vlastní výstava, na kterou navazovala část v prvním patře sloupové síně doplněná částí interaktivní). Jednalo

14

se o výstavu současného umění, zacílenou na téma květiny, jejího výskytu a proměn zobrazení v dějinách umění, schopnosti svou přítomností výrazně ovlivňovat celkové působení díla, dále pak s sebou nesoucí riziko líbivosti spojované s přirozenou krásou, proměnu pohledu na žánr květinového zátiší od 18. století po současnost atd. Jako autorka projektu jsem od prvopočátku počítala s rozvinutou částí určenou veřejnosti. Koncept sestával z několika úrovní: nápadem sázení živých květin, stejně jako kresbou růstu na zeď místnosti obohatila interaktivní část lektorka J. Petřeková. Doplnujícími částmi jsem se pokusila propojit a doplnit samu výstavu prostřednictvím odkazů: barokní herbáře (B. Basilius, P. A. Mattioli z fondu sbírky bibliofilů MG→ odkaz ke kapitole Zahrada), boxy s cibulemi a semeny s texty o symbolice květin v umění (autorka textů Z. Wörgötter→ odkaz ke kapitole Symbolika květin), promítání filmu o růstu květin Jana Calábka (→ odkaz ke kapitole Síla rostliny), názorný sumář vyobrazení květin v umění (zapůjčené publikace z knihovny MG→ odkaz ke kapitole Zátiší, Tradice, Dobový kontext), fotografie květin z vlastní zahrady grafika výstavy R. V. Nováka (→ odkaz ke kapitole Vanitas). Aktivní zapojení návštěvníků bylo naplněno kresbou

na stěnu a sázením květin (opakovaně se návštěvníci měli možnost vracet a starat se o svou květinu, kterou si po skončení výstavy odnesli domů) se záznamy doby sadby, což umožňovalo sledovat časovou posloupnost probíhajícího experimentu.

Jaký je model financování vzdělávacích aktivit v dané organizaci?

V případě popisovaného projektu bylo nutné spolupracovat se sponzory (dřevotříska, sazenice a semena, veškeré vybavení provizorního zahradnictví, parfémy pro kustodky), protože přidělenou částkou nebylo možné v tomto případě pokrýt náklady celé akce.

Obecně k financování.

Oddělení práce s veřejností má fixní rozpočet stanovený na provoz stejně jako další oddělení. Za jednotlivé programy platí žáci symbolické vstupné, stejně tak jako návštěvníci dalších doplňujících aktivit programu MG. Významnou pomocí jsou získané granty a podpory vázané na vybrané projekty.

Jak oslovovat veřejnost?

Původně byly v půlročních intervalech školy oslovovány nabídkami akcí pro dané pololetí. Školy

své přihlášky posílaly výhradně poštou (druh školy, potvrzení vybraného programu, informace o počtu žáků). V současnosti mají pedagogové a další zájemci možnost přihlášku vyplnit na webu MG, letošní novinkou je tištěný program určený školám všech typů s celoroční nabídkou. Každoročně jsou tradiční programy doplňovány sobotními ateliéry, letními kurzy a workshopy. Spektrum nabídky se stále rozšiřuje – věkové rozpětí je od malých dětí po seniory, včetně speciálních programů pro handicapované návštěvníky. Veřejnost je informována prostřednictvím médií, skrze webové stránky MG, facebook MG, rozesílání informací emailem, upoutávky rozhlasových a televizních stanic, letáky v dopravních prostředcích, tištěných materiálů – čtvrtletní program MG, pozvánky, drobné tiskoviny, plakáty, bannery, propagační předměty atd. (Oddělení vnější komunikace + Oddělení práce s veřejností).

Jak budovat vztah ke školám, k partnerům organizace, univerzitám?

Osvědčeným způsobem je kvalita nabízených služeb. To platí stejně i pro veškeré aktivity určené návštěvníkovi. Zájemci se vrací tam, kde předpokládají naplnění svých požadavků a nejenak

15

je tomu i při komunikaci s jinými subjekty. Oddělení úzce spolupracuje s univerzitou a dalšími VŠ a SŠ. Pestrá programová nabídka je sama dokladem spolupráce s jinými institucemi a subjekty napříč obory.

Jak spolupracovat v rámci oboru?

Na první místo zde stavím komunikaci. Velmi důležitá je informovanost. Každá z institucí se svým zacílením a záměrem může lišit, což je opět obohacující zkušenost. Každý z programů může být velmi odlišný. Neexistuje jedna cesta. Naopak se záměry se mění i podoby programů, jejich počet je značný. Je třeba čerpat zkušenosti tam, kde již bylo možné postoupit v hledání dále a zvažovat, jak dalece je daný postup nosný. Navštěvovat partnerské instituce v Česku i zahraničí. Nezůstávat v jednoduchých a snadných modelech typu omalovánky, puzzle, testy, ale naopak hledat dál. Obor zprostředkování umění nabízí mnoho, pokud je zájemce ochoten experimentovat a neustat v objevování stává se oborem dobrodružným v dobrém slova smyslu. Doporučení na závěr. Vždy se ptejte na záměr.

LEKTORSKÉ ODDĚLENÍ SBÍRKY MODERNÍHO SOUČASNÉHO UMĚNÍ NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE

Mgr. Hana Rosenkrancová

Oldřich TYL / Josef FUCHS
Palác Pražských vzorkových veletrhů

Hana Rosenkrancová pracuje jako kurátorka lektorského oddělení Sbírký umění 19. století a Sbírký moderního a současného umění Národní galerie v Praze. Je autorkou celé řady doprovodných programů, naposledy například k výstavě Theodor Pištěk – Ecce Homo, zároveň se stále aktivně věnuje lektorské činnosti a práci s návštěvníky.

1995

17

Jak jste se dostala ke zprostředkování umění a sbírek?

Ke zprostředkování umění mne přivedla náhoda. Spolužačka na dějinách umění pracovala v Lektorském oddělení Sbírký umění 19. století (LO SUDS) a hledali nové externí spolupracovníky, jejichž řady jsem rozšířila v roce 2001. Při přijímacím pohovoru šlo o předvedení maxima znalostí, informací k expozici umění 19. století ve Veletržním paláci. V té době jsem měla již vystudovanou historii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1992–1998) a krátké pedagogické působení na 3. ZŠ ve Slaném v roce 1999. Pro svoji práci považuji za zásadní absolvování těchto seminářů a kurzů: Škola a muzeum pod jednou střechou, kurz Dramatická výchova pro současnou školu, základní kurz Čtením a psaním ke kritickému myšlení.

Jak získat pro věc zřizovatele, vedení organizace?

Výhodou lektorských oddělení Národní galerie v Praze je, že lektorská činnost se zde rozvíjí již od 60. let 20. století do dnešní doby, a tím pádem i počet zaměstnanců, který ji vykonává. Postupem doby se dospělo k tomu, že základní lektorský tým na sbírce je složen z jednoho kunsthistorika

a jednoho pedagoga. A pod ně spadá skupina externích lektorů, bez které by nebylo možné uspokojit poptávku po vzdělávacích programech. V současné době Lektorská oddělení organizačně spadají pod jednotlivé sbírky Národní galerie v Praze:

- › SSU – Sběrka starého umění, která má své expozice v těchto objektech: Šternberský palác, Schwarzenberský palác, klášter sv. Anežky.
- › SOU – Sběrka orientálního umění je umístěna v paláci Kinských.
- › SGK – Sběrka grafiky a kresby sídlí v paláci Kinských, ale nemá vlastní lektorské oddělení. Připravuje výstavy do všech zmíněných objektů a výstav. Přípravě doprovodných programů se věnuje lektorské oddělení, do jehož kompetencí daná expozice či výstava spadá.
- › SUDS – Sběrka umění 19. století má od února 2012 uzavřenou stálou expozici a její díla jsou uložena v depozitáři či zapůjčena na různé výstavy.
- › SMSU – Sběrka moderního a současného umění sídlí ve Veletržním paláci od roku 1995, kde lektorské oddělení disponuje 4 ateliéry, z čehož je jeden multimediální, který byl pořízen v rámci projektu Artcrossing.

Úzká spolupráce mezi lektorskými odděleními SUDS a SMSU byla navázána po roce 2000, kdy se do Veletržního paláce přestěhovala z kláštera sv. Anežky Sběrka umění 19. století, která se v roce 2008 přesunula do kláštera sv. Jiří na Pražském hradě, kde setrvala do již zmiňovaného uzavření v únoru 2012. Edukační činnost v LO SUDS a LO SMSU zajišťuje 6 stálých zaměstnanců na 5,5 úvazku a více než 30 externích spolupracovníků, lektorů (studenti/absolventi pedagogické a filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, DAMU, AVU, FAVU, současní umělci, kurátoři apod.). V roce 2011 realizovala LO SUDS a LO SMSU celkem 1 196 akcí. Z toho počtu činí 700 akcí pro školy (=59 %) a 496 pro individuální návštěvníky (=41 %). Cca od roku 2005 se rozšiřuje i prostor věnovaný činnosti lektorských oddělení v rámci výročních zpráv, které lze dohledat na webu www.ngprague.cz/cz/84/sekce/vyrocní-zprava/. Kromě vzdělávacích programů lektorská oddělení zajišťují interaktivní prostory pro veřejnost k výstavám, vzdělávací tiskoviny (pracovní listy, studijní materiály pro učitele, skládačky pro děti, knihy pro děti a mládež) a počítačové aplikace.

18

Jaký je model financování vzdělávacích aktivit v dané organizaci?

Národní galerie v Praze je příspěvková organizace Ministerstva kultury České republiky. Lektorským oddělením v rámci rozpočtu Národní galerie v Praze není přidělován speciální rozpočet na jejich činnost, pouze se v rozpočtu počítá s prostředky na činnost externích lektorů. Bohužel se tyto prostředky snižují. O jejich výši se jedná teprve v prosinci, lednu pro první pololetí a v červnu na další půl rok, což pro lektorská oddělení znamená, že nemohou garantovat personální zajištění aktivit na déle než půl roku. LO SUDS a LO SMSU předkládají v prosinci a v červnu nový rozpočet. Za nedostatečný považujeme objem prostředků na dohody o provedení práce, protože práce na živnostenský list není pro každého výhodná. Od roku 2005 do roku 2012 LO SUDS a LO SMSU hradila náklady na výtvarný materiál, vybavení ateliérů a programy v rámci speciálních akcí (např. Pražská muzejní noc, výročí Oslav založení předchůdkyně Národní galerie v Praze, kdy většinou bývá vstup zdarma) ze sponzorského daru Unicredit Bank, který byl získán díky osobnímu nasazení zaměstnankyně LO SMSU Mgr. Barbory Škaloudové.

Dalším sponzorem lektorských oddělení je Koh-i-noor, který nám poskytuje výtvarný materiál dle svého uvážení. Zaměstnanci LO SMSU získali granty z OSF, Evropského sociálního fondu, Národní agentury Leonardo da Vinci. Multimediální vzdělávací projekt ArtCrossing (www.artcrossing.cz), realizovaný ve Veletržním paláci v letech 2006–2008 byl ukončen k 31. 8. 2008. Projekt byl spolufinancován Evropským sociálním fondem, státním rozpočtem ČR a rozpočtem hl. města Prahy. Cíle, které si kladl, tedy zkvalitnit základní a střední vzdělávání v oblasti rozvíjení informační gramotnosti, klíčových kompetencí a kreativity žáků a pedagogů při výuce výtvarné a hudební výchovy skrze tvůrčí umělecké aktivity se podařilo naplnit. Vedení nás tlačí, aby naše formáty nebyly ztrátové. Příjmy z lektorských služeb LO SUDS a LO SMSU se převádějí na dané variabilní symboly, aby byl jasný přehled o ziscích či ztrátách poskytovaných služeb. V současnosti se lektorská oddělení soustředí na udržení nastoleného velmi kvalitního zákaznického servisu, což vyžaduje hodně energie. S tím souvisí i přepracování lektorů, kteří nejsou ani adekvátně ohodnoceni.

Jak oslovovat veřejnost?

Vzhledem k tomu, že Národní galerie se potýká s nedostatkem finančních prostředků, tak neexistuje žádná plánovaná propagace lektorských aktivit směrem k cílovým skupinám návštěvníků, nedisponuje ani atraktivním vizuálním stylem. Lektorské akce jsou uveřejněny na webu Národní galerie, který není pro uživatele zrovna přátelský a na kterém není řada akcí uveřejněna. Tištěné materiály byly zrušeny, takže vznikají v jednotlivých lektorských odděleních a jejich vizuální kvalita závisí na schopnosti lektorů pracovat s grafickými programy. Ve výsledku chybí profesionálně připravené propagační strategie oslovování cílových skupin. Tištěný materiál s lektorskými aktivitami, zpracovaný profesionálním grafikem, vzniká v současné době k velkým finančně zajištěným výstavám. Naposledy jednotná tištěná propagace vznikla v roce 2009 s cílem oslovit rodiny s dětmi od 1,5 roku, což se podařilo, protože často kapacita akcí pro děti a rodiče nestačí uspokojit všechny zájemce o danou akci. Pro tuto cílovou skupinu lektorská oddělení připravují otevřené výtvarné ateliéry, interaktivní samoobslužné hry pro děti a rodiče, střední ateliéry pro děti, herna pro děti od 1,5 roku, letní dílny.

19

Rozhodující je kvalita poskytovaných služeb. Pedagogové se vrací na osvědčené programy, které jim zapadají do vzdělávacího plánu. Dospělí se opakovaně zúčastňují kurzů dějin umění a výtvarných dílen se svými přáteli a známými, protože spokojená klientela šíří informaci o kvalitě dál, čímž získáváme i nové návštěvníky, navzdory nedostatku finančních prostředků na propagaci. 37 % akcí LO SUDS a LO SMSU tvoří pravidelné kurzy (dějiny umění, výtvarné dílny) se zcela naplněnou kapacitou a jejich frekventanti tvoří 30% dospělých návštěvníků lektorských akcí.

Přelomové období nastalo v letech 2002–2003, což souvisí i s nástupem Mgr. Barbory Škaloudové a Mgr. Lucie Vobořilové do Lektorského oddělení SMSU, kdy obsah vzdělávacích programů pro školy prošel revizí tak, aby byly standardizovány (do té doby byl stanoven jen určitý rámec, který každý lektor naplňoval dle svého uvážení) a odpovídaly nejprve vzdělávacím programům Obecná, Základní a Národní škola pro základní vzdělávání a později splňovaly cíle stanovené v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP) pro základní a gymnaziální vzdělávání. Každý vzdělávací program má pevně daný scénář. Některé programy jsou zveřejněny

na metodickém portálu RVP, např. <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/7995/barevne-carovani.html/>. V souvislosti se zaváděním kurikulárních dokumentů do praxe byly vytvořeny i nové semináře pro pedagogy (Galerie pro učitele a Využití digitální fotografie ve výtvarné výchově), které získaly akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v rámci „Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků“. Projekt Škola a muzeum pod jednou střechou vznikl v roce 2003 s cílem podpořit a prosadit spolupráci školy a muzea při vzdělávání dětí a mládeže. Absolvovalo ho během tří let 125 účastníků (muzejní a galerijní pedagogové, kurátoři, učitelé základních a středních škol). Již pro druhý ročník projektu se podařilo získat akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v rámci Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. I díky tomu získali o projekt zájem další učitelé ze základních a středních škol.

Toto oslovení klíčové cílové skupiny pedagogů znamenalo, že se návštěvnost vzdělávacích programů pro školy ve Veletržním paláci ztrojnásobila. Nabídka programů pro všechny stupně škol ke stálým expozicím se mění zhruba jednou za dva roky (dle proměn expozic, proměn vzdělávacích

obsahů kurikulárních dokumentů apod.). Programy reagují na současné interpretační přístupy (konstruktivistické, autonomně-kritické interpretace), využívají různé učební metody, mezioborový přístup (dj-vv, bi-vv, f-vv apod.), metody dramatické výchovy. V letošním školním roce 2012–13 lektorská oddělení SUDS a SMSU spolupřádají Soutěž pro žáky SŠ „Máš umělecké střevo?“. Jde o 4. ročník ve spolupráci s Moravskou galerií Brno, DOX a MeetFactory.

Jak budovat vztah ke školám, k partnerům organizace, univerzitám?

Lektorská oddělení SUDS a SMSU spolupracují s Katedrou výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Tato spolupráce je postavena na osobních kontaktech lektorů s přednášejícími na Pedagogické fakultě UK. Lektorská oddělení umožňují studentům naslechy programů pro školy, dále si mohou prostudovat archiv portfolií a dokumentací na CD. Lektorská oddělení poskytují konzultace a supervize při tvorbě pracovních listů a programů k expozicím ve Veletržním paláci. Tato služba je otevřena všem zájemcům z řad studentů příslušných oborů.

20

Jak spolupracovat v rámci oboru?

Cítíme nutnost vzniku funkční a aktivní oborové asociace, která by zajistila etablování oboru v galerijních, muzejních, akademických a univerzitních kruzích, jako i uznání příslušných ministerstev (MŠMT, MK ČR). Naším dlouhodobým cílem je, aby muzejní/galerijní pedagog, lektor, kurátor pro edukační činnost byl brán jako nedílná součást týmu připravujícího nejen výstavy a expozice, ale hlavně strategii a koncepci dotyčné muzejní/galerijní instituce.

V diskusi byla několikrát zmíněna existence Komory edukačních pracovníků při Radě galerií České republiky, ale pokud se podíváte na její webové stránky (<http://www.radagalerii.cz/>), tak k 27. 11. 2012 byla poslední publikovaná výroční zpráva z roku 2007 a odkaz na Komoru edukačních pracovníků nefungoval.

Funkční oborová asociace by poskytovala metodickou a teoretickou podporu a nabízela platformou pro sdílení zkušeností.

Informace o výstupech činnosti Lektorských oddělení Národní galerie v Praze:

- › webové stránky NG – pracovní a studijní materiály ke stažení: <http://www.ngprague.cz/cz/1085/sekce/studijni-materialy/>;
- › metodický portál RVP – příklady konkrétních programů, <http://rvp.cz/>;
- › EduArt, podpora rozvoje tvořivosti žáků a učitelů jako jedné ze základních metod vzdělávání pomocí grafických metod, www.eduart.cz;
- › samostatné stránky projektů: www.ngprague.cz; www.otevri.se; www.artcrossing.cz; www.umeleckestrevo.cz; www.schikaneder.cz.

K výše uvedenému příspěvku děkuji za cenná upřesnění a doplnění kolegyním Michaele Matysové, Monice Sybolové, Michaele Vrchotové, Lucii Štůlové Vobořilové.

KDT FUD UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ ÚSTÍ NAD LABEM

doc. Kateřina Dytrtová, Ph.D.

*Každá interpretace je
další verzí díla,
proto je buď kvalitní,
nebo nekvalitní tvorbou
„nad dílem“.*

Kateřina Dytrtová

Kateřina Dytrtová působí v současné době jako pedagog na Katedře výtvarné kultury pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Dlouhodobě se zabývá interpretací umění a interpretačními metodami ve vizuálním umění. V rámci své pedagogické činnosti učí studenty především navrhovat kvalitní tvůrčí činnosti edukativní programy pro autentické prostory (galerie, veřejný prostor, ulice, sakrální stavby atd.).

22

Soudobé umění může být záměrně zanořeno do všednosti a my se ho učíme rozpoznat – takto se dá formulovat aktuální problém vizuálních oborů a prostředníkem k jeho řešení mohou být galerijní animace. Jejich ambicí je rozpustit předsudky a stereotypy laického vizuálního vnímání, které často hledá v umění druh snadné zábavy nebo pouhé technologické zručnosti. Pak si můžeme jako ten, kdo bude dílo interpretovat, položit otázky: Jak rozpoznám, že tento předmět patří do světa umění? Jak kvalitní novou verzi díla svou interpretací vytvořím? Hrozí totiž, že se mnou navržená a vedená animace může propadnout do zopakování technologického postupu autora bez pochopení obsahových důvodů jeho volby. Taková animace podporuje výše zmíněná laická klišé a nepomáhá porozumění animovaného pro tvorbu významu umělce sdělení. Z tohoto pohledu ji můžeme označit za nekvalitní, eklektickou a netvůrčí. Naproti tomu podaří-li se nám nalézt analogii řešení autorových myšlenkových postupů, musí návštěvník přemýšlet o dvou cestách a jejich porovnáním lépe porozumí tomu, co sděluje autor. U jemné odlišnosti analogického postupu si můžeme lépe uvědomit důvody a logiku autorových úvah.

Postupy interpretátora a tvůrce mohou být také kontrastně opozitní. Nemají-li vědomě přiznanou mírnou odlišnost danou názorem interpretátora, mohou být eklektické hlavně proto, že pouhé zopakování postupu autora naznačuje, že animátor neví, že shodně tyto postupy nemohou být již z časového a kontextuálního důvodu. Proto jsou pak označeny jako pouze doslovné. Každá interpretace je tvorbou nové verze pro dílo, protože „zopakovat“ dílo není možné. Nevyjasněním tohoto faktu vytvoříme pouze horší kopii.

Dalším možným negativem nových verzí pro dílo může být výběr pouze dějepisných informací (kunsthistorie jako dějepis umění). Proto je vhodné rozmyslet, kdy se jako animátor nejvíc a nejkvalitněji přibližuji při tvorbě zadání aktivit výtvarnému kódu podnětu. Při přípravě galerijních animací jde totiž o rozkrytí samotného procesu uvažování autora nad dílem a jeho kontextem platným v určité době. Odlišuji tedy aktuální výtvarné a kunsthistorické informace? Nejde o jedno a totéž, kunsthistorické informace přibližují, co „bylo“, kdežto aktuální výtvarné postupy vysvětlují, jak je význam zprostředkováván výtvarnou formou dnes.

Proč je důležitá aktivita a tvůrčí činnost návštěvníka? Protože víme, že si pamatujeme až 70 % toho, co jsme nejenom slyšeli a viděli, ale zároveň i sami dělali. Cílem animátora je přivést návštěvníka k tvorbě pomocí činnosti, ne pomocí pouhých úvah tak, aby návštěvník své nepřesné předešlé úvahy opravdu přebudoval nebo naopak ty vhodné v činnosti znovu verifikoval. Jak tedy musím nastavit situaci, problém, aby vnímatel začal uvažovat? Přijetím nového se musí v mysli vnímatele přebudovat staré, což je komplikovaný proces. Často velmi bolestivý. Přizpůsobil jsem interpretaci díla věku, sociálnímu a intelektuálnímu zázemí vnímatele? Umožnil jsem mu, aby zážitky z aktivity aktualizoval ve vztahu ke svému vlastnímu životu? Animátor musí pracovat tak, aby byl člověk schopen vztáhnout nově poznané ke svým zkušenostem, o které se při uvažování opírá. Pak může galerijní animace návštěvníka oslovit a umění se spolupodílet na našich životech.

Literatura

Kulka, T.; Ciporanov, D. (Eds.). (2010). Co je umění. Texty angloamerické estetiky 20. Století. Praha: FF UK.

Eco, U. (2005). Meze interpretace. Praha: Karolinum.

Fulková, M. (2008). Diskurz umění a vzdělávání. Praha: H+H.

Geertz, C. (2000). Interpretace kultur. Praha: Slon.

Goodman, N. (2007). Jazyky umění. Nástin teorie symbolů. Praha: Academia.

Kulka, T. (1994). Umění a kýč. Praha: Torst.

Kulka, T. (2004). Umění a falzum. Praha: Academia.

Aumont, J. (2005). Obraz. Praha: AMU.

Hanáková, P. (Ed.) Výzva perspektivy. Obraz a jeho divák od malby quattrocenta k filmu a zpět. Praha: Academia.

Chalumeau, J. L. (2003). Přehled filozofie a historie umění a kritiky. Praha: Portál.

Merleau-Ponty, M. (2008). Svět vnímání. Praha: OIKOYMENH.

Slavík, J. (2001). Umění zážitku, zážitek umění. I díl. Praha: PF UK.

Bourriaud, N. (2004). Postprodukce. Praha: Tranzit.

Ajvaz, M. (2003). Světelný prales – Úvahy o vidění. Praha: OIKOYMENH.

Bláha, J. (2007). Křížovatka geneze moderního malířství a hudby. Praha: PedF UK.

Dytrtová, K. (2010). Interpretace a metody ve vizuálních oborech. Ústí n. L.: Acta Universitatis UJEP.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVISŤE V TELČI

PhDr. Martina Veselá



Martina Veselá je absolventkou Filosofické fakulty Univerzity Karlovy ve studijním programu Obecná teorie a dějiny umění a kultury – Kulturologie. Do roku 2007 pracovala na odboru památkové péče Ministerstva kultury v oddělení ochrany kulturních památek, od ledna 2008 zastává funkci náměstkyně pro výkon památkové péče Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Telči, od dubna 2012 byla pověřena řízením tohoto pracoviště a k 1. 11. 2012 byla jmenována jeho ředitelkou. Vedla a koordinovala četné grantové projekty a edukační projekty, byla spoluřešitelkou výzkumného úkolu č. 402 Odborné poznávání, průzkum, vědecké hodnocení, soupis a dokumentace architektonického kulturního dědictví 19. a 20. století a v letech 2012–2015 je hlavním řešitelem projektu Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví České republiky.

25

Jak jste se dostala ke zprostředkování umění a sbírek?

Jako zaměstnanec NPÚ ÚOP v Telči jsem přicházela denně do kontaktu s vlastníky kulturních památek, jejichž povinností je zachování památkových hodnot pro další generace. Už zde jsem pochopila, že zcela chybí systematická vzdělávací a osvětová činnost ze strany NPÚ a oboru vůbec. K tomu se přidala vlastní zkušenost, kdy jsem jako rodič se svou dcerou navštěvovala velmi často památkové objekty a jen velmi výjimečně jsem byla spokojena s úrovní, obsahem a prezentací průvodcovského textu a průvodce samotného. Texty byly často nezáživné, plné odborných výrazů a nesrozumitelné pro dospělého návštěvníka, natož pak pro dítě. Tyto dva impulsy způsobily, že jsem se začala o otázku tvorby edukačních programů a jejich následnou aplikaci do praxe zajímat intenzivně. Výsledkem je pak mimo řadu menších projektů velký projekt s názvem „Vzdělávací role Národního památkového ústavu: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR“ financovaný MK ČR z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) na roky 2012–2015.

Jak získat pro věc zřizovatele, vedení organizace?

Získat pro věc zřizovatele nebylo tak těžké, jako je získávat pro věc ostatní kolegy v rámci tak velké instituce, jakou je NPÚ. Přijetím výše uvedeného projektu, který by měl nastavit systém v rámci vnitřních struktur, se NPÚ zavázal k vytvoření podmínek pro tvorbu a následnou aplikaci edukačních aktivit na vybraných památkových objektech ve správě NPÚ a směrem k pěti definovaným cílovým skupinám. Obrovská práce čeká realizační tým však při kontaktu se samotnými kastelány na památkových objektech, kdy ne všichni jsou těmto aktivitám nakloněni. Cestou je s nimi o těchto věcech hovořit, odpovídat na všechny jejich otázky a v ideálním případě je do tvorby edukačních programů zapojit osobně (v případě jejich zájmu).

Jaký je model financování vzdělávacích aktivit v dané organizaci?

NPÚ dosud nemá pevný model financování vzdělávacích aktivit. Dosud se většina projektů konala nesystematicky a lokálně a tyto aktivity nebyly nijak provázány. Rovněž jejich úroveň byla různá. Cílem je zajistit samostatnou rozpočtovou kapitolu v rámci NPÚ, která bude zajišťovat

alespoň základní finanční prostředky pro tvorbu a aplikaci edukačních aktivit instituce. Na tento základ by měl navazovat systém aktivního čerpání finančních prostředků z různých dotačních titulů a grantových výzev. Aktuální je rovněž shánění sponzorských finančních prostředků či systematická práce s dobrovolníky. Samostatnou kapitolou, která není jednoduchá a nevede k okamžitému řešení, je vytvoření pracovních pozic (tabulkových míst), které se budou zabývat edukačními programy systematicky a budou dislokovány na všech územních pracovištích NPÚ i na nově vznikajících územních památkových správách, které od 1. 1. 2013 budou zajišťovat provoz památkových objektů ve správě NPÚ.

Jak oslovovat veřejnost?

Zaujmout veřejnost je dnes pro tento typ institucí zvláště složité a těžké. Důležité je nepolepovat v intenzitě a postupným zlepšováním nabízených programů postupně dostávat laickou veřejnost k aktivnímu vztahu ke kulturnímu dědictví ČR.

Jak budovat vztah ke školám, k partnerům organizace, univerzitám?

Nám se to dařilo velmi pomalu, ale po pěti letech

26

intenzivní práce se dá konstatovat, že NPÚ je v rámci Kraje Vysočina vnímán jako jedna z institucí, kterou je možné zapojit do aktivní výuky humanitních předmětů na školách. Zajímavá nabídka pro školy v podobě interaktivních výletů na hrady a zámky se jeví rovněž jako cesta správným směrem. Každý rok pořádáme řadu projektů zaměřených na spolupráci se základními a středními školami na Vysočině, ale personální obsazení našeho pracoviště nám ještě stále nedovoluje tyto aktivity více rozvíjet a jako systém zavést pro celý kraj. Velmi důležitá je rovněž spolupráce se zřizovateli škol – městskými úřady (MŠ a ZŠ) a krajským úřadem (SŠ).

Intenzivní spolupráce s univerzitami v našem případě začala podílením se našeho pracoviště na náplni nově otevřeného Univerzitního centra Masarykovy univerzity v Telči, kde se podařilo otevřít Univerzitu třetího věku zaměřenou na téma: Péče o kulturní dědictví. Dalším krokem pak byla příprava projektu NAKI, ke kterému NPÚ přizval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy i Masarykovy univerzity (spolupráce formou konsorcia).

Jak spolupracovat v rámci oboru?

Intenzivně mezi jednotlivými pamětovými

institucemi, napříč obory – základem je komunikace. Jedním ze způsobů je pořádání mezioborových konferencí, seminářů či workshopů, kde by bylo možné si předávat získané zkušenosti a poznání. Další možností je pak spolupráce na společných projektech a grantech. Rovněž publikování poznatků je důležité pro vzájemnou informovanost.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV, ÚZEMNÍ ODBORNÉ PRACOVNÍŠTĚ V LOKTI, HRAD A ZÁMEK BEČOV NAD TEPLOU

Mgr. Dagmar Wizovská,
koordinátorka Regionálního edukačního
centra NKP SHZ Bečov

Haptický model
relikviáře sv. Maura

Dagmar Wizovská — narozena 1979 v Plzni, v roce 2001 absolvovala pomaturitní studium památkové péče NPÚ, následně Fakulty právnické ZČU, od roku 2004 zaměstnána ve státní správě. V letošním roce nastoupila na pozici regionální koordinátor edukačních aktivit, edukační pracovník v Bečově nad Teplou (ú.o.p. Loket) v rámci projektu Vzdělávací role NPÚ: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví České republiky (Program aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI 050). Na SHZ Bečov žije a jeho provozu se různou měrou účastní od r. 2002.

NKP Bečov čítá 12 budov reprezentujících různé architektonické slohy. Poté, co v 70. letech převzal správu nad areálem památkový ústav, započaly opravy barokního zámku, ve kterém byla roku 1996 otevřena trasa zámeckých interiérů a od roku 2002 je zde také umístěna expozice relikviáři sv. Maura. Zbytek areálu, včetně hradu, je veřejnosti běžně nepřístupný.

Hrad, sestávající z donjonu, kaplové věže (obě polovina 14. stol.) a spojovacího traktu (1. polovina 16. stol.) byl od Třicetileté války využíván pouze hospodářsky a nebyl dále upravován k rezidenčním účelům. Díky tomu je dnes považován za jeden z nejlépe dochovaných hradů v evropském měřítku.

Nachází se zde rozsáhlé plochy středověkých omítek a nástěnných maleb, trámy a další dřevěné prvky datované do roku 1356, množství architektonických prvků a dalších otisků stavebního vývoje.

Díky vzácné autenticitě bečovského hradu bylo potřeba přistupovat velice opatrně k řešení koncepce jeho dalšího využití. Na jedné straně stály otázky spojené se záchranou a uchováním výjimečných hodnot, na straně druhé se způsobem vhodné, památkově šetrné a přitom atraktivní prezentace. Jako nejvhodnější se jevíly vzdělávací programy,

kteří by plně využily potenciál hradu a zároveň by pomáhaly k většímu porozumění a ochraně nejen této památky.

V letech 2005–2011 se pracovníci správy SHZ Bečov zapojili do programu Vědy a výzkumu v institucionalizovaném úkolu Výzkum metod prezentace a zprostředkování kulturních hodnot památkového fondu veřejnosti jako nástroj identifikace společnosti s kulturním dědictvím. Prezentace NKP Bečov formou vzdělávacích programů.

TATO AKTIVITA MĚLA 3 HLAVNÍ VÝSTUPY:

Program Bečov cesta do středověku

Těžištěm programu zaměřeného na poznávání stavební historie, architektonických prvků, ale také dějin všedního dne se stal areál hradu. Cílovou skupinu tvořili studenti středních škol, kteří si během kurzu vyzkoušeli roli terénních badatelů. Vybaveni pomůckami, pracovali se základními informacemi a jejich úkolem během prohlídky hradu bylo nalézat řešení na dané otázky, orientovat se v prostoru, konfrontovat a interpretovat výsledky svých pozorování v rámci pracovních skupin.

Důležitým partnerem při testování prohlídek hradu i při tvorbě a vzniku druhého programu bylo Soukromé reálné gymnázium Přírodní škola, o. p. s.

Program Relikviář pro každého

V době, kdy se správa objektu chystala zaměřit na relikviář sv. Maura jako na další využitelné téma edukačních programů, navštívili studenti zmiňované školy mimo hrad i expozici relikviáře sv. Maura. Díky své nevidomé spolužačce, začali po návratu pracovat na návrzích, jak přiblížit tuto památku i lidem se zrakovým hendikepem. Vznikl komiks, animovaný film a roku 2010 se podařilo dvojici studentů za pomoci správy objektu získat grant od firmy Vodafone. Ve spolupráci s Věžeňskou službou ČR, Věžníci Horní Slavkov tak mohla vzniknout haptická pomůcka relikviáře sv. Maura, vyrobená v poměru 1:1, s odnímatelnými replikami reliéfní a sochařské výzdoby a náznakem obsahu, jejíž použití bylo brzy rozšířeno i na skupiny dětských návštěvníků. Každá z cílových skupin má nadefinovaný svůj model prohlídky a použití dalších doprovodných pomůcek.

29

Program Dobrodružství vápna a písku z cyklu (Ne)tušené souvislosti

Program navázal na experimentální prohlídky hradu, ale vznikl již ve spolupráci s ústředním pracovištěm NPÚ. Lektorkami byly odbornice z technologické laboratoře, jejichž cílem bylo zprostředkovat účastníkům dobrodružství poznávání historických materiálů a technologií, se zaměřením zvláště na omítky vnitřní i vnější. Účastníci mohli mimo jiné vystoupat na lešení a být účastni procesu restaurování fasády, měli možnost zamíchat si vápennou maltu nebo si prohlédnout historickou omítku pod mikroskopem.

REKAPITULACE NEJDŮLEŽITĚJŠÍCH VÝSLEDKŮ ZA POSLEDNÍ 3 ROKY:

2010

- › Cena Evropské unie/EUROPA NOSTRA za projekt Konzervace a prezentace Horního hradu Bečov (předání ceny v Istanbulu).
- › Tištěná i digitalizovaná publikace Hrad Bečov – projekt konzervace a prezentace.

2011

- › Získání prostředků na záchranu a obnovu hradu. Přidělení prostředků v celkové výši téměř 95 mil. Kč na realizaci projektu Konzervace a prezentace hradu Bečov z programu Podpory reprodukce majetku státních kulturních zařízení – registrační číslo 134V112000027.

2012

- › Vyhlášení architektonické soutěže.
- › Zřízení regionálního edukačního centra – zapojení SHZ Bečov do projektu Vzdělávací role NPÚ: Edukace jako klíčový nástroj zkvalitnění péče o kulturní dědictví ČR.

Hlavní partneři, se kterými spolupracujeme a kterým patří náš dík: Katedra dějin a didaktiky dějepisu, Pedagogická fakulta UK v Praze; Pedagogická fakulta ZČU v Plzni; Centrum pro kulturní a sociální projekty JOHAN o.s.; Fakulta architektury, Ústav památkové péče, ČVUT; Ú.o.p. Telč, Liberec, České Budějovice; Technologická laboratoř NPÚ; Vězeňská služba ČR – Věznice v Horním Slavkově; SRG Přírodní škola o.p.s.; Základní škola Bečov nad Teplou; Krajský úřad Karlovarského kraje; Správa Pražského hradu.



VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKŮ

Mgr. Lenka Kodlová, Galerie města Plzně

31

Zúčastněné organizace byly před konáním semináře osloveny a požádány o vstupní informace, které měly posloužit jako vhled do situace v Plzeňském kraji. Získané informace jsou ale velice různorodé a těžko souměřitelné a bylo by tedy zavádějící činit z navracených dotazníků směrodatné závěry. Přesto bychom rádi poděkovali za ochotu při jejich vyplňování a pokusíme se výsledky dotazování sumarizovat. Půjde nám přitom o informativní shrnutí a upozornění na některé výrazné nebo opakující se momenty.

V úvodním výčtu aktivit převážná většina dotazovaných uvedla, že ve své organizaci pořádají komentované prohlídky, programy pro školy a zájmové skupiny, průvodcovskou službu pro specifické cílové skupiny (děti, seniory...) a většina organizací také využívá pracovních a metodických listů. Naopak pouze malé procento dotázaných využívá ke zprostředkování umění a kulturního dědictví workshopů, dílen a samoobslužných aktivit. V kolonce jiné se nejčastěji objevily hudební koncerty. Většina organizací se snaží postihnout co nejširším záběrem co nejrůznorodější aktivity. Aktivity edukativního charakteru nemají až na výjimky pevnou organizační strukturu.

Z vyplněných dotazníků vyplývá, že ve většině dotazovaných institucí chybí úvazek pro pracovníka, který by se zabýval výše zmíněnými aktivitami. V některých případech považují za pracovníky vhodné pro tyto účely průvodce. Někdy se této práce ujímá jiný pracovník (většinou kurátor) a jde tak nad rámec svých pracovních povinností nebo dochází ke kumulování funkce kurátor – edukátor. Pro financování této činnosti většinou chybí kapitola v ročním rozpočtu organizace. Programy bývají realizovány z grantů či z výnosů ze vstupného popř. z provozního příspěvku zřizovatele. Organizace ve většině případů spolupracují se spřátelenými vzdělávacími institucemi (základní umělecké školy, střední školy, domy dětí a mládeže, pedagogická fakulta) a dobrovolníky. Valná většina také v posledním bodě dotazníku uvedla, že chce pokračovat v dosavadní činnosti a rozvíjet ji.

**Logika tě dostane
z bodu A do bodu B.
Představivost tě
dostane všude.**

Albert Einstein

FORMULÁŘ DOTAZNÍKU

1. Vyberte (doplňte) aktivity, které v oblasti zprostředkování umění (ev. kulturního dědictví) realizujete:

- a komentované prohlídky*
- b programy pro školy a zájmové skupiny*
- c samoobslužné aktivity (dětský koutek, studijní prostor, didaktické pomůcky atp.)*
- d workshopy, dílny*
- e kurzy, přednášky*
- f kulturní doprovodný program*
- g zvláštní akce (den evropského dědictví, muzejní noc)*
- h průvodcovská služba pro specifické cílové skupiny (děti, senioři...)*
- i pracovní a metodické listy*
- J jiné (vypište):*

2. Jak jsou tyto aktivity zavedeny ve struktuře organizace (personální zajištění – počet úvazků a pracovní zařazení, počet realizovaných programů ročně, počet návštěvníků ročně atp.)?

3. Jak jsou tyto aktivity financovány (kapitola v ročním rozpočtu organizace, granty, vstupné, jiné zdroje)?

4. Jaké jsou vaše plány v této oblasti (v horizontu roku 2015)?



VÝSTUPY Z DISKUSE U KULATÝCH STOLŮ

Mgr. Helena Dientsbierová Šimicová, JOHAN o. s.

34

Diskusní workshop v druhé části semináře byl zaměřený na tvorbu funkčního modelu pro prostředí Plzně a Plzeňského kraje. Tři kulatých stolů se zúčastnilo celkem 19 osob. Úkolem bylo přijít s nejlepším možným nápadem, jak zlepšit situaci v oblasti zprostředkování umění a kulturního dědictví v Plzni a Plzeňském regionu. Konkrétně jak etablovat vzdělávací programy a profesi edukátora v galeriích, muzeích a památkových objektech.

V prvním kroku se diskutovalo o problémech v oblasti zprostředkování umění a kulturního dědictví, postupovalo se od obecných problémů (na úrovni státu) k problémům konkrétním (města, regionu, organizace). Cílem bylo pojmenovat hlavní problémové oblasti.

Druhý krok nabídl diskusi s cílem pojmenovat oblast, která je klíčová pro změnu situace. Měl být stanoven cílový stav (vize pro rok 2015), který budou účastníci považovat za úspěch. A následně se účastníci zamýšleli nad jednotlivými kroky, které mohou vést ke změně současné situace. Případně mohlo být rozpracováno řešení jednoho vybraného problému, který pomůže změnu nastartovat. Nakonec byly závěry diskusí jednotlivých stolů prezentovány ostatním a diskutovalo se společně na téma:

- › **Co Vám seminář přinesl?**
- › **Jaká řešení stojí podle Vás za další úvahu a rozpracování?**
- › **Kdo by se měl dále výstupy zabývat? Jak toho docílíme?**

Důkazem vysokého vzdělání je schopnost mluvit o největších věcech nejjednodušším způsobem.

David Hume

VÝSLEDKY DISKUSE

SKUPINA A.

Účastníci: Stanislava Brejchová (klášter Plasy), Kateřina Dytrtová (FUD UJEP, Ústí nad Labem), Jiří Hlobil (ZČG v Plzni), Jana Dienstpierová (Muzeum M. Týnice), Markéta Hossingerová (NPÚ Švihov), Martina Korandová (Muzeum Dr. Bohuslava Horáka, Rokycany), Aleška Čeňková

Vydefinovaná témata/problémy:

- › Chybějící status pracovníka, který se v organizaci věnuje zprostředkování umění (muzejní, galerijní pedagog, animátor, edukátor).
- › Existuje stále velká terminologická rozříštěnost a nemáme pořádně přehled v jednotlivých názvech: edukátor – animátor – galerijní pedagog – muzejní pedagog.
- › Organizace si nedostatečně uvědomují svou zásadní edukační, vzdělávací roli, kterou mají ve společnosti a tím ztrácí potřebnost v rámci současné společnosti.
- › Nezájem ze strany škol a zahlcenost žáků a studentů celou řadou dalších aktivit.
- › Nedostatečná komunikace mezi školou a muzeem a absence společného vytváření vzdělávacích a jiných aktivit.
- › Velmi malá tolerance a schopnost vnímat současné umění a vzdělávací programy týkající se současného umění ze strany památkářů a muzejníků a naopak.

Návrhy řešení:

- › Nadefinování potřeb organizací – co vlastně chceme sdělovat a předávat, koho chceme pozitivně ovlivňovat, jaký je cíl našich edukačních aktivit.
- › Voláme po systémovém řešení, tomu ale předchází vyslovení argumentů pro podporu naší činnosti, které vyplnou z bodu 1. Tyto argumenty je nutné uplatňovat vůči vedení a zřizovateli.
Příklad: zřízení jedné pozice edukátora, který bude zajišťovat metodicky i prakticky tyto činnosti ve více institucích v případě jednoho zřizovatele. Finančně se na jeho fungování mohou podílet všechny organizace. Tento člověk může vést tým dobrovolníků (studentů).
- › Existuje stále nezájem některých ředitelů a řídicích pracovníků. Je nutné je seznámit s výstupy semináře. Otázka je, jak to udělat efektivně? Naplňování vzdělávací role organizace by mohlo být jedno z kritérií hodnocení ředitelů ze strany zřizovatele.
Příklad: Uspořádání zájezdu, návštěvy úspěšného příkladu v některém mimoplzeňském muzeu/galerii (klidně i zahraničí) a nechat je to prožít. Definování pozice pracovníka pro zprostředkování umění. Důležité je také začlenění této pozice mezi ostatní profese v muzeu. Promyslet jak bude fungovat tým (kurátor – edukátor atd.)?



SKUPINA B.

Účastníci: Dagmar Wizovská (NPÚ Bečov n. Teplou), Martina Veselá (NPÚ Telč), Lenka Kodlová (Galerie Města Plzně), Marcela Štýbrová (ZČG v Plzni), Jitka Švagrová (Plzeň 2015, o. p. s.), Jaroslav Cuřín (klášter Chotěšov)

Vydefinovaná témata/problémy:

- > Financování.
- > Chybějící systém – ukotvení tématu (pozice zprostředkovatele umění) v organizační struktuře organizace.
- > Chybějící definice pozice/náplně práce zprostředkovatele umění (edukátor, animátor, galerijní/muzejní pedagog).
- > Nedobrá spolupráce již od úrovně MK ČR a MŠMT až po neochotu některých ředitelů pouštět děti s pedagogy na výuku mimo budovu školy. Oboustranná nekomunikace.
- > Vnitřní systém v organizaci – vzdělávací programy tvoří často 1 pracovník bez týmového zakotvení, mnohdy i bez podpory vedení – manažerský problém.
- > Památková péče a muzejní práce jsou velmi izolované obory, které přímo vybízejí ke spolupráci a vzájemné inspiraci. Je nutné se pravidelně potkávat, resp. pracovat na konkrétních projektech.
- > Oba obory (památková péče i galerijní prezentace současného umění včetně muzejních způsobů prezentace) jsou nesrozumitelné pro veřejnost. Způsob či cesta ke zprostředkování těchto oborů může být v zásadě stejná.
- > Výchova nových pracovníků odborníků.
- > Technické překážky – prostor ve výstavě, památky jsou vzdálené od měst a škol a tradičně se využívají jen pro školní výlety a to je málo.

Návrhy řešení:

- > Karta edukačních aktivit.
- > Semináře pro učitele přímo v muzeu a galerii (motivace ředitelů škol, případně akreditace vzdělávání pedagogů).
- > Pracovat především na lidské rovině osobních kontaktů a jít tak naproti nefunkčnímu systému.
- > Vytvoření tabulkového místa pro pedagoga v organizaci.
- > Inspirace v zahraničí, pokusit se o přenos k nám a modelové představení v Plzeňském kraji.



SKUPINA C.

Účastníci: Yvona Ferencová (Moravská galerie v Brně), Hana Rosenkrancová (Národní galerie, Praha), Jindřich Lukavský (KVK ZČU v Plzni), Radka Křížková Červená (Muzeum Blovice), Milena Pečárková (Muzeum Cheb), Irena Ellis (pedagog na volné noze, Plzeň)

**Vydefinovaná témata/problémy:**

- › Ministerstvo kultury není koncepční (projevuje se to např. v zadávaných statistických dotaznících – „neví, na co se ptají a chtějí to do druhého dne“).
- › Způsob financování na národní i krajské úrovni (elektronické tržiště/centrální nákup: systém není dostatečně pružný a občas je nelogický, příklad: „Jak nejlevněji vysoutěžím dr. Klimešovou?“ – princip „nejlevnější za každou cenu“).
- › Existence vyhlášky MŠMT, podle které si učitel návštěvu v paměťové instituci musí nahradit, odučit jindy.
- › Změna pravidel pro bezpečnost práce (např. hasiči kontrolují bezpečnost výstav – schvalují jejich architektonickou podobu, těžko dostát jejich požadavkům, muzeum to může obejít, pouze pokud je ředitel ochoten podepsat vlastní hmotnou odpovědnost a vzít na sebe riziko pokuty až 500 000,- Kč; na expozice zatím nedošlo, pouze u krátkodobých výstav).
- › Komunikace mezi edukátory a kurátory vážne: externí kurátoři neberou tento druh práce v potaz.
- › Není etablovaná pozice edukátora (komora edukačních pracovníků pod Asociací muzeí a galerií – poslední výroční zpráva z roku 2007; v regionálních institucích pozice edukátora není vůbec – není možné si jej dovolit z finančních důvodů).
- › Realizace výstav je často nejasná do poslední chvíle kvůli financím – je tedy nereálné připravit plán práce na rok dopředu s případným tištěným materiálem.
- › Evaluace RVP v plenkách, z toho vyplývá, že není nástroj na měření kvality.
- › Chybí profesní standardy.
- › Spolupráce VŠ a instituce – nekontinuitnost práce (model fénix – sotva někam dovedu učitele, odchází ze školy), časová náročnost na obou stranách kontraktu. Benefit spolupráce – výchova budoucích učitelů, kteří budou zvyklí do galerie chodit sami se svými studenty a žáky.

Návrhy řešení:

- › Vytvořit kvalitní server Ministerstva kultury na dotazníky a zpětnou vazbu z nich.
- › Vznik publikace o oboru (NG v Praze právě realizuje, některé věci se znovu vymýšlejí, i když tu byly v 60. letech např. Igor Zhoř).

- › Realizace mezinárodní konference – ujasnit si, kde stojím, kde jsem, co dělám, mám srovnání, inspiraci.
- › Edukátoři by měli více psát – reflektovat svou praxi metodicky i teoreticky.
- › Potřeba meziresortní spolupráce MŠMT a MK.
- › Budování funkční oborové platformy (společně pro rok 2015), kvalitní web – aktuální a přehledný, sdílení dobré praxe, advokacie ve funkční profesní komoře.
- › Navázání regionální spolupráce – připravit kvalitní, na RVP navázané programy – předně je potřeba ujasnit si CO a PROČ chci dělat, jak pracovat, na co se zaměřit. (Např. v regionální instituci: S jakou demografickou skupinou budu pracovat nejlépe? O co mi jde? Chci lidi bavit, vzdělávat, přivést zážitkem k umění, aktivizovat...atp.?).
- › Advokacie profesního statutu a tématu zprostředkování umění a kulturního dědictví u ředitelů a zřizovatelů. Chybí-li finance propočítat a vyčíslit, kolik by tato pozice v návštěvnosti instituci přinesla. Přesvědčit zřizovatele o přesunu prostředků; jeden edukátor na více institucí; zpoplatnit služby...
- › Spolupráce VŠ a instituce – TP (Teaching Practice) model – studenti připravují program pouze pro své spolužáky, konzultace edukátora, VŠ pedagog více zasahuje do výsledné podoby animace/programu, povedené programy se pak přebírají. (Možno pouze u expozic, u krátkodobých výstav se nestíhá, nutné jednání vedení katedry a instituce o budoucí podobě spolupráce, nutné ukotvit smluvně, aby byla opora nejen na osobní úrovni, ale i oficiální.)
- › Inspirace odjinud: NG v Praze vede specifické účetnictví pro lektorské programy – lze pak dopočítat, kolik edukační a zprostředkovací programy přinesly instituci, a kolik se na ně vynaložilo, vzniká pasport každé výstavy. Všechny údaje o výstavě jsou na jednom místě a jsou k dispozici ke spolupráci kurátora a edukátora.

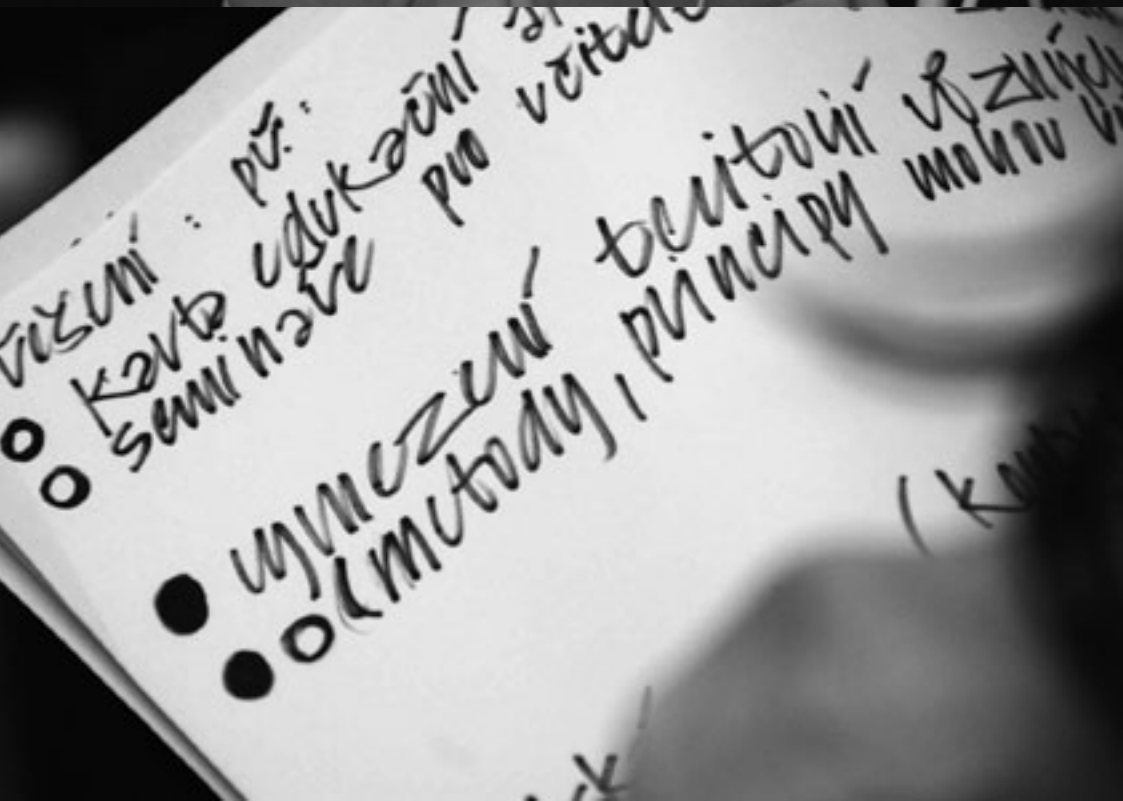
Vize 2015:

- › MŠMT a MK konstruktivně meziresortně spolupracují.
- › Instituce se identifikuje se svou vzdělávací a zprostředkující rolí.
- › Existuje funkční profesní komora. Dostupné a relevantní CPD (continual professional development), pravidelné profesní setkávání (spolupráce s ENGAGE).
- › Pozice edukátora je etablovaná v institucích a organizacích plzeňského kraje.
- › Dostatečné odborné zastoupení potřebných pozic v instituci.
- › Edukátor má plnou podporu vedení své instituce.
- › Lidé v instituci spolupracují (ředitel, kurátor, edukátor, architekt, grafik, učitelé, kustodi).
- › Lidé v institucích mají od zřizovatele k dispozici "finanční poradenství" – např. existují tyto a tyto grantové možnosti pro vaše záměry.

39

SHRnutí KULATÝCH STOLŮ

Z diskusí vyplynulo, že většina institucí nemá jasně definované cíle a směr svého snažení. V současné struktuře je z pohledu účastníků obtížné něco měnit. Inspirací jsou příklady, které ukazují schopnost začít se změnou u sebe, být proaktivní, nacházet spojence pro své aktivity a zdola „nakazit systém“. Vždy je třeba ujasnit si co a proč chci dělat, jak pracovat, na co se zaměřit. Pokud mám jasno, je snadnější komunikovat své potřeby pro práci, i sehnat na ni prostředky. Podporu lze hledat ve sdílení dobré praxe a společné tvorbě argumentů pro obor ve funkční profesní komoře.



ZÁVĚREM

Mgr. Jindřich Lukavský

41

Cílem pracovního semináře bylo zajistit prostor pro objevný dialog, který pomůže porozumět problematice zprostředkování umění a kulturního dědictví v Plzni a Plzeňském kraji. Za tímto účelem byli pozváni hosté z institucí, v nichž se již v současné době realizují aktivity zprostředkování na vysoké metodické či teoretické úrovni (MG v Brně, NG v Praze), nebo z instituce, pro niž je v současné době zprostředkování vysoce aktuálním a atraktivním tématem (NPÚ). Distance nebo odlišnost náhledu účastníků „odjinud“ měla pomoci lépe nahlédnout situaci v Plzni a Plzeňském kraji.

Ukazuje se, že stav zprostředkování umění a kulturního dědictví v Plzni a Plzeňském kraji, nelze chápat regionálně a autonomně, nýbrž je potřeba jej zasadit do obecnějších kontextů. Pro zmapování nejpalčivějších problémů v oblasti galerijní a muzejní edukace se jako velmi efektivní ukázala diskuse u kulatých stolů. Přestože složení pracovních skupin bylo velice různorodé, hlavní problémy byly identifikovány a pojmenovány takřka totožně. Již samotný fakt, že se v praxi využívá velké množství označení pro roli pracovníka zajišťujícího zprostředkování umění a kulturního dědictví „edukátor, animátor, galerijní/muzejní pedagog,

atd.“, indikuje neukotvenost oborového rámce. Protože v této oblasti chybí příslušná legislativa (zákonná norma a podrobné prováděcí dokumenty), je nutné ji opracovávat a rozvíjet profesně. Svorníkem současného zájmu různých institucí o práci s veřejností (památkový objekt, galerie, muzeum, atd.) je pojem „edukace“. Zprostředkování – pokud tím nerozumíme bezuzdnou zábavu, nebo naopak naprosto trpné a nezáživné memorování suchých faktů – je vlastně jen jiným označením pro vzdělávání. A oblast vzdělávání v galerii nebo muzeu má v české pedagogice velmi bohatou tradici. Připomeňme namátkou publikace např. I. Zhoře, R. Horáčka, L. Kesnera, K. Dytrtové, A. Brabcové, Y. Ferencové, P. Šobáňové atd. Přesto je v praxi využívání již publikovaných teoretických a metodických informací jen velmi sporadické. Jako kdyby se znovu a znovu začínalo od nuly a vytvářela se nová koncepce, která bude lépe „sedět“ pro aktuální kontext. Tato nesystematičnost při práci s odbornými východisky je dána do značné míry způsobem grantového financování oblasti zprostředkování umění a kulturního dědictví. Grantový systém zpravidla nezohledňuje dlouhodobější perspektivu

a zdůrazňuje „inovativnost“ nebo „výlučnost“ nabídnutých řešení. Zároveň neexistuje fórum, na němž by se prezentovaly a diskutovaly příspěvky z oblasti teorie a metodiky. Výsledkem je potom buď fluktuace: tvorba neustále „nových“ postupů, nových komunikačních platforem, nových učebních opor, nových metodik, nebo naopak perservace: ustrnutí na osvědčených schématech, která zůstávají stejná bez ohledu na kontext.

Velkým problémem, který se ovšem týká celé oblasti vzdělávání a kultury, je samozřejmě nedostatek finanční podpory edukačních programů, jejich poněkud nesystematické poskytování ze strany příslušných ministerstev, či dalších rozhodovacích institucí. Možná varianta slučování Ministerstva kultury a Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy přináší otázku, zda pro obor, který se nachází na pomezí gesce obou ministerstev (na hranici mezi kulturou a edukací), by byla případná integrace bez dalších konkrétních opatření přínosná.

Lze najít z výše uvedených problémů nějaké východisko? Jednoduchý, snadný a rychlý způsob zřejmě neexistuje. Jako možné řešení pro oblast zprostředkování umění a kultury v Plzni a Plzeňském kraji se jeví a) aktivnější zapojení

*Není tak špatné knihy,
aby alespoň v něčem
nebyla prospěšná.*

Plinius

do celorepublikových profesních orgánů, b) podpora mobility pracovníků a c) vznik regionální platformy. Profesní komory Rady galerií ČR a Asociací muzeí a galerií by měly zajišťovat prostor pro sdílení profesních informací a lobbovat ve prospěch sdružených organizací. Je potřeba aktivní zapojení organizací z Plzně a Plzeňského kraje do projednávání problematiky zprostředkování umění a kulturního dědictví na celorepublikové úrovni. Další příležitostí je získávání prostředků pro špičkové lektory, kteří na svých kmenových pracovištích vytvářejí, realizují a reflektují edukační programy, a kteří by byli ochotni je připravit také pro instituce v Plzni a Plzeňském kraji. V případě, kdy je forma programu podepřena teorií a metodikou, je možné tyto principy přenést do podmínek nového pracoviště. Systematická institucionální podpora tohoto typu mobility lektorů spojených s tvůrčími dílnami (např. ukázkou animačního programu a metarefektivním seminářem o metodice jeho přípravy) by jistě významně obohatila již zavedené přístupy institucí z regionu. Pro pracovníky, kteří se v Plzni a Plzeňském kraji zabývají problematikou zprostředkování umění, dosud neexistovala platforma, která by umožňovala

výměnu jejich názorů a sdílení důležitých teoreticko-metodických koncepcí. Tento handicap je možné zmírnit např. vytvořením jednotného webového portálu, který s oporou o autonomní redakční systém obhospodařovaný z různých institucí, nabídne sdílení potřebných informací. Jak pro odbornou veřejnost – zaměstnance institucí, tak také pro širší veřejnost – návštěvníky.

Případná podpora ze strany společnosti Plzeň 2015 a popřípadě dalších zainteresovaných institucí, které se dostane projektu Zprostředkování umění a kulturního dědictví v Plzni a Plzeňském kraji, bude vzpruhou na cestu za překonáváním problémů v této oblasti a za zlepšením úrovně nabízených vzdělávacích programů a projektů.

43

Výběr literatury:

Horáček, R.: Galerijní animace a zprostředkování umění, Brno 1998

Brabcová A.(ed.), Brána muzea otevřená : (průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea), Praha 2003.

Dytrtová, K. : Interpretace a metody ve vizuálních oborech. Ústí n. L.: Acta Universitatis UJEP.

Ferencová, Y.: Apozice obrazu, Brno 2009.

Kesner, L., Imaginace a výtvarné umění: nové perspektivy starého vztahu, Umění 53.3, 2005, 207-26.

Kesner, L.: Muzeum umění v digitální době. Vnímání obrazů a prožitky umění v soudobé společnosti. Praha 2000.

Vztah výtvarné a muzejní pedagogiky. In HORÁČEK, Martin, MYSLIVEČKOVÁ, Hana, ŠOBÁŇOVÁ, Petra. Muzejní pedagogika dnes: Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, s. 147–160, ISBN 978-80-244-1993.

Kontakty na organizační tým:

umeniklidem@gmail.com

Mgr. Helena Dienstbierová Šimicová – simicova.h@seznam.cz

Mgr. Jindřich Lukavský – lukajda@kvk.zcu.cz

Mgr. Stanislava Brejchová – Sbrejchova@seznam.cz

Mgr. Irena Ellis – irena.ellis@gmail.com

Facebook/Zprostředkování umění a kulturního dědictví:

www.facebook.com/ZprostredkovaniUmeniAKulturnihoDedictviPlzen?fref=ts

Fotografie a grafické zpracování sborníku: MgA. Jan Dienstbier.

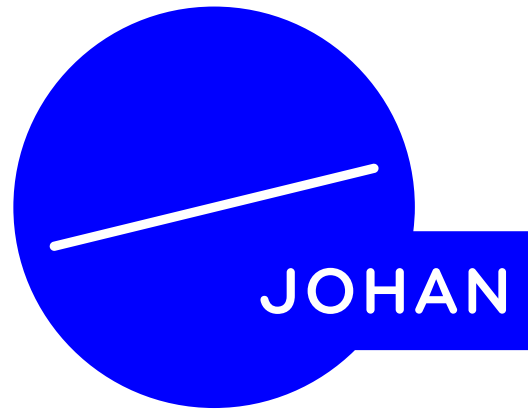
- chycí profese animátora / red
- nezdájam z strany škol / ins
- v rámci institucí - přijetí role
vzdělávací org.

1) POTŘEBA MUZEA GALERIE - definice

2) ARGUMENTY PRO ZŘÍZOVATELE

- řízení práce → nové prac. míst

- proč role nejsou ředitelů - jak



MINISTERSTVO
KULTURY

2015: Plzeň

Finančně podpořeno Ministerstvem kultury ČR (www.mkcr.cz)
a z projektu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015 (www.plzen2015.eu).